IS DE

EMANCIPATIE DER SLAVEN

IN ONZE

WEST-INDISCHE BEZITTINGEN

TIJDIG?

DOOR

A. V. S.

Prijs 60 Cents.

AMSTERDAM,
WILH. GILBERS,
Boek-, Kunst- en Muziekhandel.
1861.

Er zijn voorzeker in de laatste tijden weinig onderwerpen behandeld, die zoo zeer de publieke aandacht tot zich getrokken hebben, als de negerslavernij in het algemeen.

In Nederland is het ten deze dage, „voor zoo ver men oogen heeft voor Suriname", *de question brûlante.* En zeker zijn er ook weinig onderwerpen, die zóó zeer den geest des tijds doen uitkomen, en omgekeerd zoo onmiddelijk uit den geest des tijds voortvloeijen als dit. Die kwestie is zoo naauw verbonden aan de vrijheidsbegrippen, welke vooral deze eeuw tot wezenlijkheid zoekt te brengen, en zij weet daarbij op zoo eigenaardige wijze de snaren van ons menschelijk gevoel aan te slaan, dat eene beschouwing daarvan zeker in de hoogste mate onze belangstelling verdient, en men den zich daarmede bezig houdenden menschelijken geest ten volle moet hoogachten. Ondertusschen heeft deze eeuwgeest, zoekende en verlangende naar de verwezenlijking der vrijheid, reeds zoo vele onrijpe vruchten afgeworpen, dat men waarlijk bij alle mogelijke emancipatiën, zooals ten dezen dage bij die der negerslavernij in onze West-Indische bezittingen, zeer omzigtig dient te zijn; te meer nog daar het hier, èn eene maatschappelijke èn eene huishoudelijke vrijheid geldt, welke op verkeerde wijze aangebragt, zoo diep mogelijk in hun menschelijk be-

staan ingrijpende, in korten tijd de kern van een volk vernietigt. Voorwaar het is eene verschrikkelijke gedachte, wanneer men zich voorstelt, dat een volk, dat eerst middelijk door de willekeur eener regering uit zijn vaderland weggeroofd en naar den vreemde overgebragt is, nog eens, door eene wederom van haar standpunt willekeurige handeling, bedreigd wordt, in den vreemde, in ballingschap moreel en physiek vernietigd te worden.

Alles vergelijkende met onzen eigenen toestand, zich van den slaaf een ontwikkeld werkman voorstellende, zich wapenende met de geheel en al overdreven en onware voorstellingen in de *Slaven en Vrijen*; zich aansluitende aan eene partij in den lande, die, hoe achtenswaardig ook, zonder kennis van zaken, deze zoo diep ingrijpende kwestie met het Evangelie in de gevouwen handen tracht op te lossen; en zoo toch vertoonen zich in het algemeen aan ons oog de Abolitionisten. Gaarne gelooven wij onvoorwaardelijk, dat zij ter goeder trouw handelen, doch men moet onder hen diegene uitzonderen, welke deze kwestie tot eenen politieken strijdleus maken, en haar afhankelijk doen zijn van het staan of vallen van een ministerie; of die zich boven alle beoordeeling der zaak zelve stellende, ze misschien zouden oplossen, omdat er toch reeds zoo veel water om vuil gemaakt is, en (ik schaam mij bijna het te moeten zeggen) omdat het langer behandelen dezer zaak te vervelend zoude zijn, en men moede van de vele beschouwingen, die ondertusschen naar mijne overtuiging minder over de zaak zelve in beginsel geloopen hebben, en meer over de ondergeschikte punten bij eventuele emancipatie, en men moede, zeg ik, liever den daaruit onstane gordiaansche knoop zoo spoedig mogelijk wil doorhakken, dan door langer de zaak slepende te houden, naar hunne over-

tuiging de uitvoering later nog meer te bemoeijelijken. Hulde intusschen aan onze natie, dat zij zoo telken male deze kwestie op nieuw op den voorgrond doet treden. Hulde aan hare menschlievende bedoelingen! doch helaas te dikwerf reeds heeft de philantropie schipbreuk geleden op de ervaring bij de praktijk, waar het haar ontbreekt aan kennis van zaken, zoodat zij aan het eind toonde volkomen misplaatst te zijn. Om het belang der zaak nemen wij de vrijmoedigheid deze kwestie met lokale kennis toegerust op te helderen, en daar, waar het noodig is, te waarschuwen voor stappen, waarvan de gevolgen den philantroop, wanneer hij er van bewust ware, misdadig zouden doen handelen. Zonder mij te veel te verdiepen in philosophische beschouwingen bij de bepaling van het woord vrijheid, moet ik toch als noodig bij de behandeling der emancipatie-kwestie mijne denkbeelden over vrijheid eenigzins trachten te ontwikkelen. Ik beschouw dan vrijheid, vrij te zijn; als het hoogste ideaal van den mensch, ik geloof dat de Schepper den mensch naar zijn beeld makende, hem daarom de opgerigte houding gegeven, en zoo wel physiek als geestelijk over al het geschapene gesteld heeft, opdat er eenmaal een passende overeenkomst zoude zijn tusschen dat beeld, en den mensch als het ideaal van vrijheid; ik geloof in een woord, dat volkomene vrijheid de eindvolmaking van den mensch is; ik geloof met het geschiedboek in den hand, dat de Schepper van het Heelal voortdurend alle toestanden en maatschappijen door den geest des tijds zoodanig heeft voorbereid en ingerigt, dat zij elk individueel, zich op hare wijze, en van haar standpunt uit, ontwikkelende, altijd eenmaal den ideaal-mensch zullen voorstellen, ik geloof voorts, dat het de pligt is van elk indiviu, van elke staat, van elke magt door de middelen der beschaving

die ideaal-toestand zoo veel mogelijk te bevorderen en te bespoedigen, doch niet ze vooruit te loopen met datzelfde geschiedboek in den hand, lees ik op elke bladzijde, hoe duizendwerf, die al te edele drift naar vrijheid de treurigste gevolgen na zich gesleept heeft; ik leer daar, dat men zich als het ware dronken om den vrijheidsboom gedanst heeft, zonder vooruit te zien, dat morgen de ijzeren slavenketen op nieuw en te zwaarder zou knellen. En toch behelzen deze geschiedrollen slechts het meest de teleurstellingen van eene ontijdige staatkundige vrijheid; hier waar het geldt de onmondige toestand van een 40,000 wezens, wier stemmen zelve niet gehoord worden, wier wezenlijke angst en twijfeling omtrent eene ophanden zijnde emancipatie niet bekend zijn, is des te meer bedachtzaamheid en bezadigdheid bij onze Nederlandsche natie te wachten. Ach! laat het hier toch niet eene waarheid worden wat aan onze Hollandsche natie zoo dikwerf verweten is, (misschien wel ten onregte) als of zij bij groote en diep ingrijpende kwestien, na zeer lang dralen toch dikwerf een verkeerd besluit zoude nemen.

Hoewel wij moeten voorzigtig zijn ons niet te laten verleiden tot het te veel behandelen van punten, die, hoewel in min of meer direct of indirect verband tot de slavenkwestie staande, ons te veel van het ons gestelde doel zouden afleiden, moet ik toch, tot helder begrip van de zaak, eerst een weinig over Suriname speciaal spreken. — Hier moet ik even opmerken, dat hoewel dit werkje geschreven is met het doel om de West-Indische slaven-emancipatie te behandelen, ik toch steeds bij het beschouwen van den slaventoestand, Suriname in het oog houd, en wel omdat de gevaren bij eventuele emancipatie daar het meest te duchten zijn. Ik bespeurde reeds verscheidene malen, dat zoowel de geographische als algemeene kennis van deze kolonie bij onze Nederlandsche natie veel te wenschen overlaat; doch ik stel mij niet voor hier Suriname's historie of geographie te behandelen maar verwijs daartoe liever naar de zoo talrijke uitstekende geschriften over deze kolonie. Ik heb dat land lief, omdat het schoon is, omdat het vele deugden bezit, omdat het veel goeds belooft voor ons moederland; en toch er heerscht over deze kolonie eene zoodanige malâise, die bij hare ondeugden zoo zéér alle goede eigenschappen wegcijfert, dat het wezenlijk meer dan tijd is, den sluijer der onbekendheid op te heffen.

Suriname wordt bewoond door Europeanen, zoogenaamde vrije lieden van gemengde kleur, slaven, die men weder kan verdeelen in privé en plantaadje slaven, boschnegers, Indianen, en zoogenaamde wegloopers. De Europeanen daar gevestigd, waaronder ik ook reken hunne afstammelingen, en de overige volken zal ik eerst hier eenigzints trachten te leeren kennen, en terwijl ik bij de behandeling daarvan zooveel mogelijk de strekking van dit geschrift in het oog zal houden, stel ik mij echter voor de toestand der slaven meer afzonderlijk te bespreken. De cultuur is hoofdzakelijk in handen der Europeanen, en het hoofdprodukt Suiker, vroeger was de koffij mede een hoofdvoortbrengsel, doch geleidelijk als op zich zelf staand artikel geheel en al van de Amsterdamsche handelsbeurs verdwenen. De huizen, die, hetzij als eigenaren, hetzij als op eene bijzondere wijze commanditaire vennooten, hetzij als louter administrateuren der Surinaamsche belangen in Nederland met Suriname in contact staan, zijn bijna uitsluitend te Amsterdam gevestigd.

Wanneer men hier te lande over de Surinaamsche zaken hoort spreken door de eigenaren of aandeelhouders kan men zeker zijn, dat de Surinamers steeds voorgesteld worden als de grootste bedriegers en dieven en Amsterdam steeds als de bestolene partij; ik wil niet ontkennen dat in Suriname dikwerf de kwade trouw groot geweest is, doch ben tevens vast overtuigd, dat de oorzaak te Amsterdam moet gezocht worden en dat ook Suriname meermalen de dupe is geweest der kwade trouw van Amsterdam. Het ligt zoo in den aard der dingen en de ondervinding leert het ons dagelijks, dat de kleine steeds de zondebokken der grooten moeten zijn. Ik herinner mij hierbij de fabel van La Fontaine, waar de dieren des wouds bij elkander zitten, om de

meest schuldige te vinden, en terwijl men voor de grootere misdrijven van den leeuw, wolf enz. verontschuldigend de oogen sluit, doet men den ezel de scherpste verwijten, omdat hij eenige grashalmpjes van het land zijns buurmans gegeten heeft „*manger l'herbe d'autrui, quel crime abominable!*" En toch in vele opzigten zijn de kolonisten meerder te verdedigen dan de Europeanen. Om mij eens zoo uit te drukken; het valt den administrateur in Suriname vrij wat moeijelijker eerlijk te blijven dan den administrateur in Holland; en over het algemeen kan men er zeker van zijn, den bedrieger aldaar met vrij wat royaler en scherper trekken voor zich te zien, dan den vromen intrigant in Holland, die zoo vaak niet te herkennen is. De malaise over Suriname, op deze wijze niet alleen voor hare eigene ondeugden boetende, maar ook de schuld van Nederland dragende, is zeer natuurlijk en verklaarbaar. Voeg hierbij het ongelukkige credietstelsel en over het algemeen de slechte financiële inrigting van deze kolonie, die hiermede in het naauwste verband staan, waardoor mede door het soliede Amsterdam een zoo ongunstig oordeel over onze kolonie geveld wordt, daar men immer geneigd is te meenen, dat de minste wanbetaling synoniem is van kwade trouw, en gij zult deze malaise nog verklaarbaarder vinden. Ik moet daarom juist deze punten aanhalen en enkele derzelve bijzonder ontwikkelen, zoo als bij voorbeeld die van het financiëel stelsel, omdat er bij emancipatie en vrijen arbeid hierin toch wel eerst een beteren toestand moet in het leven geroepen worden. Men zoude meenen, dat in het algemeen, op enkele uitzonderingen na, de wanbetalingen het natuurlijk gevolg zijn van kennelijk onvermogen, doch dit is in Suriname juist niet altijd het geval; neen, in het tegendeel, bij eene oppervlakkige beschouwing naar het

getal blanken immers zal er op weinige plaatsen een zoo gewenschten toestand te vinden zijn. De fout ten deze is alleen te zoeken in te weinig omzet van geld, te weinig roulerend kapitaal; wij moeten ons voorstellen, zoo als een geacht Surinamer mij eens zeide, dat de suikerfabriekant of zijn administrateur de bezitter is, of die men althans moet vooronderstellen de uitsluitende bezitter te zijn, in de kolonie, van baren goud en zilver (muntbilletten en bankpapier zijn onbekend); nu betaalt deze administrateur zeer langzaam eenige honderd guldens aan zijnen directeur of leverancier van plantaadjes, dikwerf na reeds vijf, zes à zeven jaren crediet te hebben genomen (dit is het regte woord), welk geld op den datum van ontvangst misschien door vijf à zes handen loopt en eindelijk, bij het vertrekken van den mail, wederom in de kas van denzelfden administrateur terugvloeit, in betaling van eenen voor den koopman ter remise naar Holland zoo hoog noodigen wissel; de kist wordt gesloten en vooreerst niet weder geopend. Dat echter de suikerfabriekant of zijn vertegenwoordiger de bezitter wezenlijk is van die genoemde baren, geloof ik te moeten betwijfelen; de eenvoudige oorzaak waardoor de geldkist van den eigenaar of administrateur zoo zelden geopend wordt, is omdat zij over het algemeen ledig is; en toch is hij een rijk man, getuige zijne onbezwaarde eigendommen, getuige dikwerf zijne fondsen, in Europa belegd. Het heugt mij, te Paramaribo een voornaam eigenaar om drie honderd gulden dringend verlegen te hebben gezien, terwijl zijn vermogen waarschijnlijk duizendmaal zoo veel bedroeg. De fout ligt hier dus in, dat de suiker- en in het algemeen alle cultuur-industrie nagenoeg geheel zonder roulerend kapitaal in de kolonie gedreven wordt, daar nu natuurlijk alles van de cultuur-industrie bestaan moet en afhan-

kelijk is, drukt dit gebrek aan roulerend kapitaal op de geheele koopmansstand en vrije arbeidende klasse niet alleen, maar ook op het crediet, hetwelk de Surinaamsche handel in Europa noodig heeft. In den Amerikaanschen handel zijn de nadeelen niet zoo groot, daar deze meer een ruilhandel is. De Amerikaansche artikelen worden met suiker, rum en melassie betaald; de nadeelen bepalen zich hier slechts bij het minder geriefelijke van den ruilhandel als van den koophandel. Bij deze ongelukkige financiële gesteldheid komt, dat er in Suriname niet éénе enkele erkende soliede speciaalinrigting voor den handel, zoo als overal elders bestaat, om te disconteren of te beleenen. Deze ongelukkige financiële toestand drukt zelfs op den werkenden stand zoo zeer, dat daar, waar nog onder de vrijgemaakte slaven of vrijen in het algemeen lust tot handenarbeid zoude bestaan, die door wanbetaling geheel en al uitgedoofd wordt; er is toch niets wat vooral de arbeidende klasse meer aanmoedigt en vlijtiger kan doen zijn, dan eene geregelde betaling. Wat zoude men derhalve bij eene geheele emancipatie te wachten hebben, wanneer er dan in dien stand van zaken geene verandering gekomen ware. Ware het dat de ondervinding niet reeds zoo dikwerf geleerd heeft, dat het daarstellen en inrigten van eene bank in eene kolonie de grootste bezwaren met zich medebragt, ware het niet, dat ik mij, bij het spreken over eene Surinaamsche bank de treurigste feiten in het geheugen roep, ik zoude dan eene zekere soort van crediet-instelling als een hulpmiddel tegen dien ongelukkigen toestand kunnen aanbevelen.

Men heeft meermalen beweerd, dat er voor een roulerend kapitaal wel meerder zorg zal gedragen worden, wanneer men bij eene eventuele emancipatie den handenarbeid geheel moet betalen, doch dit is vrij zeker, dat,

wanneer met kleine betalingen de kas zelfs niet in overeenstemming is, die natuurlijk bij grooter betalingen zulks nog minder kan zijn; wat hiervan ook zij, het is toch een te duidelijk in het oog springende waarheid, dat de plaats, waar geëmancipeerd zal worden, ten opzigte van dezen ongelukkigen financiëlen toestand wel eerst beter voorbereid dient te zijn, zoowel direct door een beter stelsel van wetten, als indirect door het aanmoedigen en in den hand werken van maatregelen, die tot verbetering moeten leiden. Misschien zal het velen toeschijnen, dat ik mij gemakkelijkheidshalve onttrek aan het aanwijzen op eene meer uitvoerige wijze van maatregelen tot verbetering, doch dit was de taak niet, die ik mij opgelegd had. Wat men in den lande ook moge aangemerkt hebben omtrent het zenden van Gouvernementswege van eenen Commissaris naar West-Indie, ten einde bij terugkomst een voorstel te doen tot herziening der wetten aldaar, ik moet ronduit bekennen, in mijne gedachten met de meeste belangstelling deze reis en dit onderzoek in loco gevolgd te hebben, en zoo het leven van den kundigen Commissaris, hetwelk thans bedreigd is. moge gespaard blijven, ik met de meeste belangstelling en vooringenomenheid een goed resultaat van zijne bemoeijingen durf verwachten [1]).

Een even natuurlijk gevolg van een zoo ongelukkig financiëel stelsel is de groote magt van den suikerplanter en de afhankelijkheid van den koopmans- en ambachtsstand, alsmede het daaruit voortvloeijende overzigt in regeringszaken en in de dagelijksche huishouding der kolonie. De koloniale raad, bij wien de Gouverneur adviezen inwint, en welke den landvoogd

[1]) Na het schrijven dezer regelen vernamen wij de treurmare van het overlijden des kundigen mans. Moge het volbrengen der taak, welke hij zich had voorgesteld, in waardige handen overgaan.

(gewoonlijk vreemd in de Surinaamsche huishouding) moet voorlichten, bestaat met uitzondering van den Procureur-generaal en den Administrateur van finantiën die wegens hunne betrekking steeds zitting hebben, uitsluitend uit planters. Het regtswezen is door een verouderd stelsel in eene toestand, welke veel te wenschen overlaat; de Code-Napoleon is in West-Indië nog onbekend, terwijl daar nog het oud Romeinsche regt vigeert, afhankelijk gesteld, om het zoo eens te noemen, van eene menigte Gouvernements-besluiten, welke men thans eerst bezig is door kundige handen tot een goed geheel te doen brengen. Wanneer men dit alles nagaat, en zoo vele leemten, welke in détails niet op te noemen zijn, zoo wel in het dagelijksch bestuur als in de geheele inrigting der kolonie bespeurt, waaronder, om iets te noemen, een politie-inrigting, die verre van voldoende is, dan behoef ik hier zeker niets meer bij te voegen om te betoogen, dat zoo lang de huishouding der blanke bevolking niet beter is ingerigt, men onmogelijk aan eene emancipatie der negers kan denken, die ongeveer drie vierden van de geheele bevolking uitmaken. Er zijn specialiteiten in ons vaderland, die gelooven dat alle die gebreken niet anders zijn dan straffen voor het land, dat in zijnen boezem de negerslavernij kweekt, dat de fouten in dien toestand noodwendige gevolgen zijn van dezelfde negerslavernij, en dat bij eene emancipatie alle deze leemten in de maatschappelijke positie zullen verdwijnen; — ik stem evenzeer in deze bewering toe als ik den geneesheer gelijk zoude geven, wanneer hij beweerde mij van de podagra of jicht te kunnen genezen door amputatie. Gaarne wil ik gelooven, dat de theoretische ontwikkeling der cultuur en het fabriekswezen door de slavernij indirect zeer onderdrukt worden, en dat bij den vrijen arbeid vooral de Suri-

naamsche suikerbereiding groote vorderingen zal moeten maken, om met andere naburige koloniën te kunnen concurreren; de suikerplanter-individueel is thans te weinig theoretisch of in het algemeen te weinig wetenschappelijk ontwikkeld, en hoewel de schildering van den plantaadje-directeur in *Slaven en Vrijen* voorkomende, eene vijftig jaren vroeger juister zoude zijn, is het toch niet te ontkennen, dat over het algemeen hunne spirituele ontwikkeling veel te wenschen overlaat. In Suriname komen (vroeger meer dan thans) eene menigte jongelieden, die hun zedelijk en ligchamelijk leven voor een groot gedeelte verwoest hadden, en eindelijk daarheen verbannen waren door hunne ouders, als laatste gelegenheid om eenigen stand in de maatschappij te verkrijgen; waarlijk, van zulke kolonisten kan men niet veel verwachten, en bij een warm klimaat door de voorbeelden van eene tropische leefwijze aangelokt, werden zij, met zeer weinige uitzonderingen, meer nog dan vroeger, door hunne breidelooze hartstogten vervoerd; geen wonder dat het moederland de kolonie Suriname langzamerhand leerde beschouwen, als de verzamelplaats van hetgeen (om mij zoo eens uit te drukken) in Holland niet deugde; voeg hierbij de roep van ongezondheid, die over Suriname opging (dit laatste is ondertusschen zeer verbeterd, zoodat men wezenlijk Suriname thans een vrij gezond land kan noemen), en men zal zich kunnen begrijpen, waarom kundige menschen met wetenschappelijke opvoeding toegerust, die hier het zoo vurig verlangde brood niet konden verdienen, toch terugdeinsden om zich naar Suriname te begeven, daar zij een diergelijk besluit niet anders als wanhopig meenden te kunnen noemen. En terwijl Oost-Indië als het ware al onze talentvolle en kundige menschen tot zich trekt, kwijnt Suriname onder de handen van; over het alge-

meen onkundigen, die als de typen van onze Hollandsche boeren volkomen mistrouwen stellen, in al wat in de theorie van hun bedrijf in andere koloniën nieuws gevonden wordt en schouderophalend zich achter hunne praktische uitkomsten verschuilende, zich zelven geen rekenschap geven, waarom zij met dezelfde werkkrachten niet het dubbel product kunnen verkrijgen. Hierin zal het voordeel der emancipatie gelegen zijn, dat wanneer dag voor dag de arbeid betaald moet worden, men zich veel meer zal toeleggen om de behoefte aan handenarbeid te verminderen, en zich een nieuw leven voor het fabriekswezen met forsche schreden zal ontwikkelen. Het is mij altijd onverklaarbaar gebleven, waarom onze Oost-Indie alleen het voorregt mogt genieten in de laatste jaren hare ambtenaren te zien gekozen uit menschen, die eene academische opvoeding te Delft genoten hadden, en waarom West-Indie in dit opzigt zoo stiefmoederlijk bedeeld wordt; zoodat men sommige hoofdambten aldaar vervuld ziet door menschen, die niet de minste geschiktheid voor dezelve bezitten; en toch worden die ambtenaren met even groote tractementen betaald als in de Oost-Indie. — Dit is dubbel te betreuren, omdat door deze handelwijze ons Gouvernement het mistrouwen in onze West-Indische koloniën als het ware ijkt. — Nog eens: wat is van eene emancipatie in een diergelijken toestand te verwachten; men zal eene nieuwe wet in de West-Indiën invoeren, zoude er thans tegelijkertijd geene schoone gelegenheid zijn om de open te vallen ambten geleidelijk door jongelieden, afkomstig van de Delftsche academie, te doen vervullen. En hiermede zal ik mijne beschouwing over de Europesche bevolking besluiten om mij bezig te houden met de overige bewoners der kolonie Suriname.

Eerst wensch ik iets over de zoogenaamde vrij-

lieden van gemengde kleur te spreken. Met deze bedoel ik de volksklasse, hoofdzakelijk in Paramaribo wonende, wier ouders of welke vroeger zelve slaven waren, die hetzij door hun natuurlijk verband met de Europeanen, hetzij door eenige philantropische inrigting van Europa, of door de vrijgevigheid van hun meester, zeer zelden echter door zich zelven, dat is voor het loon van hun overwerken de vrijheid verkregen hebben. De landbouwende klasse onder hen geniet eene bijzondere welvaart, en moge men bij hen geene veestapels als bij onze Hollandsche boeren vinden; hunne akkers leveren genoeg op, om hunne huishouding op eene onbekrompene wijze te voorzien. De vrije lieden van Paramaribo bieden echter over het algemeen geen aangenaam tafereel aan. Zeer zeker reken ik hier niet mede de ambachtslieden, die hetzij als timmerlieden, smeden of in welk ambacht ook op eene eervolle wijze hun brood verdienen; ik bedoel hier die groote gekleurde massa van Paramaribo, die, om mij in eens uit te drukken, den hemel bidden om werk, en God danken als het gedaan is. Hetzij als sjouwerlieden bij het laden en lossen der schepen, hetzij als visschers doen zij tegen hoog loon van tijd tot tijd eenig werk, lang achtereen echter zullen zij nooit werken. Wanneer zij, mits het werk niet zwaar zij, 14 dagen achter elkander bezig geweest zijn, staan zij verstomd, over zich zelven en meenen met het ontvangen loon te rijk zijn, om iets te doen. Hoewel ik zeer veel sympathie voor sommige denkbeelden van den heer R. T. baron van Råders voed, is het mij echter onverklaarbaar, hoe een man, die overigens zijn volkje zoo volkomen schijnt te kennen, steeds in zulk eene overdrevene, ja geheel onjuiste zin kan spreken, over de arbeidzaamheid van het vrije volk. In zijn onlangs uitgegeven werkje „over de kolonisatie der Eurpeanen

in Suriname," schetst hij in zijne geschiedenis der proeven om het vrije element in Suriname handenarbeid te doen verrigten, met zulke aangename kleuren de arbeidzaamheid van den vrijman en schuift de tegenzin in den arbeid, daar zoo geheel op rekening van het oude vooroordeel, alsof het voor den vrijen mensch onteerend zoude zijn handenarbeid te verrigten, dat ik wezenlijk zoude moeten denken, dat de landvoogd te veel gezien heeft uit de feestvierende oogen bij gelegenheid van de opening tot het delven van het Saramacca-kanaal. Ik verklaar in het algemeen, dat de hoofdreden van het slordig, onregelmatig en afgebroken werk van den vrijman alleen te zoeken is in zijne verregaande luiheid, en terwijl op dit oogenblik voor hem nog geen behoefte aan geld of aan levensmiddelen de plaats der slavernij heeft ingenomen, hij slechts dat weinige werk verrigt om als een lazaroni zijn ellendig bestaan te rekken.

Het moet den Hollander wel eens vreemd klinken, wanneer hij hoort, dat het individu, tot wiens vrijmaking hij met philantropische bedoeling zijne bijdragen heeft afgezonderd, thans te lui en te trotsch is om voor één gulden Nederl. Ct. een boodschap te doen, tot het verrigten van welke uwen kruijer voor tien centen zijne diensten aanbied. Wanneer de 40,000 vrij te maken negers diergelijke voorbeelden om zich zien, welk begrip kunnen en moeten zij dan van de vrijheid verkrijgen? Neen, zoolang er onder hunne stamverwanten geene meer arbeidzame geest bestaat, en deze hun als het ware door voorbeeld tot den arbeid aanmoedigen, tot zoolang is ook ten dezen opzigte eene émancipatie geheel en al ontijdig. Het moge waar zijn dat door het vermeerderen der vrije lieden in de laatste jaren, het vooroordeel als of de arbeid onteerend is voor den vrijen

man grootelijks verminderd is, en dat wezenlijk aan baron van Raders alle hulde toekomt, voor zijne ijverige bemoeijingen ten deze, zeker en bepaald blijft bij mij eene uitgemaakte waarheid hetgeen ik ten tweede male moet herhalen, dat men van den vrij gemaakten neger op dit oogenblik niets anders dan weinig, onregelmatig en afgebroken werk kan erlangen. Men wil wel eens beweren, dat al waren de vrije lieden werkzaam en vlijtig er dan toch geen werk genoeg voor hen te vinden zou zijn, dit is volkomen onwaar, en buitendien in strijd met hetgeen de nijverheid elken dag leert. In de overbevolkte landen en steden van Europa toch zien wij het dagelijks, dat hoe ook in alle betrekkingen en werkzaamheden de plaatsen als het ware dubbel vervuld zijn, de nijverheid toch telkens nieuwe behoefte aan werkhanden schept. Hoe dan in een land, waar de natuur als om strijd duizenden producten aanbiedt, die slechts bijeen te zamelen zijn om de ruimste winsten op te leveren. Zonder nog te spreken van de gelegenheid, die er bestaat om de suikerkultuur dagelijks vast gaarne gewenscht, goed betaald werk te verkrijgen, hoe duizenderlei gelegenheden bestaan er dan niet voor den vrijen arbeider een goed stuk brood te verdienen. Neen, voorzeker door de verregaande luiheid moet de menschelijke énergie wel zeer onderdrukt zijn, om te kunnen beweren, dat er in Suriname geen werk te vinden zou zijn. Men wil wel eens zeggen, dat deze verregaande luiheid min of meer aan alle tropische gewesten eigen toe te schrijven is, aan de bijzondere hitte van het klimaat; ik voor mij houd het er voor, dat de frissche, warme, tropische hemel meer de levensgeesten opwekt en tot werkzaamheid en bedrijvigheid aanzet, dan de koude, vochtige, mistige luchtgesteldheid van de Noordelijke deelen der wereld. Die weinige lust tot

arbeid is alleen toe te schrijven aan de groote overvloed en weelde van het land, waar weinig zorg vereischt wordt voor het dagelijksche levensonderhoud. Waar de nood niet gebiedt te werken, waar de honger geene verzadiging eischt, heeft over het algemeen de arbeid te weinig aanlokselen voor den zinnelijken mensch.

In meer ontwikkelde maatschappijen, waar de geest zich op hooger standpunt geplaatst heeft en nieuwe behoeften gevoelt, daar begint eerzucht en, edeler nog, het gevoel van eigenwaarde den mensch tot werken aan te zetten.

Daar waar de mensch in zijne eerste kindschheid behoeften kent, die hem even en slechts zeer weinig boven het dier verheffen, daar in een land van overvloed en weelde zal natuurlijk de arbeid zeer gering zijn. Dwing niet tot arbeid, maar ontwikkel den mensch, dat is: leer behoeften kennen.

Gaan we thans over tot eene beschouwing over de Boschnegers.

Dit volk woont in de bovenlanden van Suriname bij den oorsprong der drie groote hoofdrivieren, circa 8000 in aantal, met zijne eigene regering, erkend door het Hollandsche gouvernement en in vrede daarmede levende. De niet te miskennen gewelddadigheden in den eersten tijd aan de slaven gepleegd, ruim een eeuw geleden, hebben hen genoopt zich vrij te maken. Moedig en dapper hebben zij die vrijheid verworven en gehandhaafd tegenover eene aanzienlijke Hollandsche krijgsmagt, en ze wisten die vrijheid zoodanig te verdedigen, dat het Hollandsche gouvernement genoodzaakt was een verdrag met hen te sluiten, en hen als zelfstandig volk te erkennen. Door mishandeling daartoe gebragt, hebben zij zich zelve weten te emanciperen, doch zich hunne

vrijheid waardig getoond, daar zij zich sedert vormden tot een stil en rustig volk en zich zeer gunstig onderscheiden.

Over het algemeen is dit volk tot nu toe weinig bekend, en mogt daarvan eenige kennis bestaan, zij is alleen geput uit den omgang in handel, van enkelen van het volk met weinige kolonisten en uit bijgeloovige, dwaze voorstellingen van drie of vier stedelingen uit Paramaribo, de eenige die bezoeken in hun land gebragt hebben, en wel moet men hier vooral een onderscheid maken tusschen de bevredigde boschnegers en de weggeloopene slaven, die tot groote kampen vereenigd, zich ook in de binnenlanden gevestigd hebben, maar noch door ons gouvernement, noch door de boschnegers erkend worden, en nimmer door hen worden opgenomen of verdedigd, maar veeleer uitgeleverd.

De boschneger is werkzaam, forsch en krachtig; het zwaarste werk, waarvoor geene emmigranten ooit geschikt zijn, wordt door hem verrigt. Het groote, zware, omgehakte werkhout wordt door hen regelmatig tot vlotten gebonden en met zeer veel moeite vervoerd over groote watervallen en steenklippen, om ze daarna aan te bieden aan plantaadje-directeurs, die ze dikwerf eerst met vele uren arbeids aan den wal laten brengen, en ze alsdan bijna dwingen tot eene spotprijs te verkoopen; terwijl inmiddels ook ebbe en vloed hen beletten terug te keeren, en niettegenstaande deze moeijelijkheden en te leurstellingen, toch is hun handel en afvoer aanzienlijk geweest en steeds toegenomen, sints voor een twintigtal jaren door het Hollandsche Gouvernement aan hen de vergunning werd gegeven om hout te mogen aanvoeren. In den korten droogen tijd zijn zij druk bezig met hunne kostgronden, die voortdurend in den besten toestand verkeeren en met hunne groote rijstvelden, die door

hunne eigenaardige ligging en de voortdurende overstroomingen zeer gunstige resultaten opleveren.

Hunne cassave-gomma enz. weten zij zeer goed te bereiden, terwijl anderen zich bemoeijen met het jagen en visschen, tot onderhoud van allen. Kan men hen nu bij dit alles lui noemen, alleen omdat zij niet met den slaaf gelijk willen blijven werken aan het suikerriet, onder den onverdragelijken trotschen eigenwaan en vernedering van vele bestuurders, bij wien over het algemeen nog niet in de verte eenige handeling doorschemert tot voorbereiding van eene eventuele emancipatie; die niet in het minste weten hoe met vrije arbeiders om te gaan, die door hunne opvoeding in Suriname en misschien nog als overblijfsel van den vroegeren tijd aldaar, alleen de sterkste verhoudingen en contrasten in stand en rang kennen, of slaaf of blanke. — Neen! daarvoor heeft de boschneger te veel gevoel van eigenwaarde en ware vrijheid verkregen; als vrije werkman is hij trouw en goed, maar tot slaaf is hij ongeschikt en niet te buigen.

Echter heeft hij veel respect voor zijne overheden en voor de blanken in het algemeen; een respect niet alleen door gewoonte of instinct gevormd, maar vooral ook door het overwigt hunner meerdere beschaving, en welligt een overblijfsel hunner vroegere afhankelijkheid, terwijl hunne sympathie bijzonder sterk is voor het Hollandsch Gouvernement verre boven de naburige Franschen, die hen geenszins ongenegen zijn en voor zich gaarne zulk eén volk zouden wenschen; ongelukkig echter zijn de boschnegers afgescheiden niet alleen in hun land, maar ook in hunne zamenleving met de bewoners van Suriname, zij kunnen niet in de stad komen zonder passen, en hoe worden zij nog dan behandeld op de plaatsen zelven waar zij aanlanden,

overal is men er immers op uit, om van hen te proviteren niet alleen, maar ook om hen te bedriegen; tegen nieuwjaar wacht hij zich wel in de stad te komen, hij wordt alsdan door vrijlieden en straatjongens uitgejouwd, met steenen gegooid, en op allerlei wijze bespot. Is het dan te verwonderen, dat zij zeer achterhoudend zijn voor blanken, dat zij angstig en niet op hun gemak, zoo zelden hun vertrouwen schenken, dat zij meenen, dat het Gouvernement hun meer vijandig dan vriendschappelijk gezind is, en daaromtrent een vreemden argwaan voeden; neen! behandel hen billijk zonder bespotting of vernedering, vertrouw hen tevens en gij zult bij hen vele deugden ontmoeten, bij anderen te vergeefs gezocht, en dan zult gij ook hun vertrouwen winnen, en dit eens gewonnen, sterk gevestigd zien. De boschneger is huishoudelijk, matig, moreel, zindelijk, zonder dronkenschap en vol redelijke godsdienstbegrippen. Bij den boschneger worden die slechte zeden niet aangetroffen, die men bij de Indianen en bij zoovele slaven vindt; zij onderscheiden zich gunstig boven hen door hunne huishoudelijke levenswijze, en overal waar gij komt straalt de helderheid u tegen, eene helderheid en zindelijkheid in woning, in leefwijze, in eten en drinken, in hunne kleeding en zelfs van hun ligchaam door het veelvuldig baden en wasschen. Dronkenschap wordt bij hen nooit aangetroffen, wel zullen zij de sterke drank gebruiken, maar het misbruik daarvan is bij hen zoo zeer veracht, en zulk een schande, dat het nimmer voorkomt, in weerwil zelfs van de veelvuldige gelegenheden, waarin zij zich bevinden, om de dram bijna kosteloos te verkrijgen in ruiling met hout als anderzints. Matig in zijne leefwijse, begint hij vroegtijdig zijn werk. Sommigen bidden vooraf in hun tempeltje en dragen Gode hun werk op. Bij deze goede

eigenschappen toont dit volk, vooral in zijne opperhoofden, zeer veel gezond verstand te bezitten; bij sommigen is dit zelfs tot goed doorzigt ontwikkeld. De Boschnegers moeten niet beoordeeld worden uit de komst van enkelen in de stad, uit het werken op de plantaadje, uit den houthandel, maar dat men hen beschouwe in hunne vrijheid, in hunne eigene bosschen. Beschouw hen in hunne vreugde en bezigheden, geen blanke zal hen daarbij zien zonder hen te bewonderen, en hoewel hij meent den Boschneger te kennen, hij zal eene geheele omkeering dier gedachten bij zich bespeuren. Ga roijaal en met vertrouwen zonder bespotting met hen om en leer dan hun karakter kennen, dan zult gij hunne waarde gevoelen boven Vrijlieden, Slaven, Indianen, Kreolen en zelfs boven vele blanken.

En hiermede is onze beschouwing over de Boschnegers geëindigd, misschien ben ik eenigzins te uitvoerig geweest in hunne beschrijving, doch wil dit toeschrijven aan mijne sympathie voor dit volk boven de andere bewoners van Suriname. Nog valt mij te spreken over de Indianen, terwijl ik later waarschijnlijk wel gelegenheid vinden zal om de Boschnegers te doen beschouwen als een volk, dat bij eene eventuële emancipatie, wanneer het Gouvernement ze op eene goede wijze weet dienstbaar te maken, gesteld dat de slaven niet tot geregelden arbeid te brengen zijn, de behoefte naar emigratie minder zal doen gevoelen.

Thans iets over de Indianen; men moet niet onderstellen, onder dezen volksstam de type terug te vinden, van dien fieren, stouten, energieken Indiaan, die, trotsch in zijn gevoel van vrijheid, zich zoo krachtig wist te verdedigen, eerst tegen de wreedheid en onderdrukkingen van een Cortes en Pizarro, en later na onophoudelijke oorlogen met de Noord-Amerikaansche sta-

ten en het magtige Albion, nog altijd zijne onafhankelijkheid wist te bewaren, — die, hoe ook soms in burgeroorlogen den naam van woest en wreed verdienende, toch steeds dat onwillekeurige respect weet in te boezemen, dat men voor een dapper en krachtig volk gevoelt: zulk eene type kon ik bij de Indianen in Suriname niet terugvinden; integendeel vond ik daar een volk zonder energie, zonder morele of physieke kracht, en als den tijd verhaastende, dat zij door hunne eigene ellende van de rij der volksstammen zullen worden uitgewischt. Slaven van dronkenschap, van den liederlijksten wellust, dragen zij al die kwalen met zich welke het gevolg van deze verzwakkende hartstogten zijn. Op eene andere plaats merkte ik reeds aan, dat indien men, met eene duivelennatuur bezield, dezen stam wenscht uit te roeijen, men er slechts de noodige hoeveelheid dram had in te voeren, om van dezen volksstam in weinig tijds niets meer overig te doen zijn.

Eene waarlijk godsdienstige gezindheid, ware het nog eene Heidensche, heb ik nimmer bij hen kunnen bespeuren, en daarbij heerscht er buitengewoon veel bijgeloof. Indien iemand is gestorven, verhuizen zij, indien er een zieke is, zoeken zij den kwaden geest door pinajen (dansen) te verdrijven, zij begraven hunne lijken in de hut zelve onder de hangmat, waarin de zieke geleden heeft. De veelwijverij is niet alleen geoorloofd, maar in het walgelijkste ontaard, zoodat zij jonge kinderen reeds tot hunne toekomstige vrouwen verheffen. De Indianen zijn over het algemeen vadsig, traag en lui, arglistig en diefachtig, somwijlen trotsch en dan weder kruipend, vuil, zwak, verwijfd en dom. Hunne inwendige huishouding biedt niets bijzonders aan, en hunne woning bestaat slechts uit vier palen, waarop het schuine dak rust, en is aan alle zijden open. Hunne akkers

zijn grootendeels verwaarloosd, en zij verbouwen alleen het hoogstnoodige, voornamelijk Cassave, waarvan zij eene soort brood weten te vervaardigen, alsmede door gisting eene soort spiritus weten te verkrijgen, die zij bij hunne veelvuldige spelen met hunne vrouwen en kinderen in groot volumen gebruiken, tot dat zij, bijna Idioten geworden, hun roes in de hangmat uitslapen. Bij de geboorte van een kind gaat de man in zijn hangmat liggen en laat zich door zijne vrouw alles toedienen. Het eenige goede van hen is, dat zij zeer vaardig zijn in het fabriceren van allerlei soort mandjes en manden, Pagalen genoemd, die zij hoogst zeldzaam afvoeren en aan de blanken voor kruid, doch vooral voor spiritus verruilen. Geweren trof ik zeer zelden bij hen aan, doch met hunne bogen, waarop zij de gevaarlijkste pijlen spannen, weten zij het wild zeer goed te treffen, niettegenstaande hunne achtelooze houding, die daarbij zeer verwonderlijk is. Indien een Indiaan niet zeker is van zijn schot, legt hij niet aan. De Apatoe (knods) is in zijn hand een vreesselijk wapen; hoewel lafhartig van natuur, is hij in staat van dronkenschap het allergevaarlijkste wezen. Hij spreekt weinig en zijne stem is zwak; de vrouwen zijn over het algemeen meer geverwd met de cosewe dan de mannen die zich veel tatouëren. — De cosewe treft men aldaar veelvuldig aan; het is de vrucht van dezelfde soort boom, die in Cayenne zoo sterk gecultiveerd wordt, en daar onder den naam van roucou bekend staat, en vóór de emancipatie aldaar verwerkt en veel naar Europa uitgevoerd wordt, om de callicots en katoenen te verwen. Ik vernam aldaar, dat de beschildering van hun huid het bijzondere doel heeft, om de insecten, als muskieten, sikaas, enz. te weren, die waarschijnlijk een afkeer daarvan hebben.

Bij de beschrijving dezer Indianen heb ik speciaal die van de rivier Coppename voor oogen gehad, van de stam der Arwakken. Ik wil wel toestemmen, dat deze schildering voor de overige Indianen wel een weinig te donker gekleurd is, daar ik bij voorbeeld van de Nickerie-Indianen weet, dat zij in de houtkultuur ijverig en werkzaam zijn, gelijk ook die van de Marowijne vele goede zijden van hun karakter in het licht doen treden, doch hun getal is over het algemeen te gering en vermindert jaarlijksch nog zoodanig, dat men waarlijk niet kan veronderstellen, dat zij bij eventuële emancipatie der negers eenigen invloed op den gunstigen afloop daarvan zouden kunnen hebben. Omtrent de zoogenaamde wegloopers, eigenlijk Boschnegers van lateren tijd, die echter niet als vrije lieden door het gouvernement erkend zijn, is weinig of niets met zekerheid te zeggen, en bestaat alle kennis slechts uit gissing. Bij gelegenheid van eene expeditie om weggeloopene slaven terug te vangen, heeft men aan den oorsprong van de Surinaus-kreek, achter een zwamp of moeras verborgen, sporen van een pas verlaten wegloopers kamp gevonden. Wanneer men de berigten dienaangaande zou willen gelooven, dan zouden deze wegloopers zich reeds op een vrij maatschappelijke wijze ontwikkeld hebben: men verzekert, dat zij de suiker weten te bereiden, na door een handmolen de rietsap uitgeperst te hebben; ook zouden hunne akkers in zeer goeden staat zijn, en het hun aan niets ontbreken.

Dit is zeker, dat alle inwoners zeer bevreesd zijn, eenen wegiooper te ontmoeten, en toch schijnen deze wegloopers connectiën in Paramaribo te hebben, en die stad te bezoeken. Wenschelijk ware het, dat het der politie aldaar mogt gelukken, iets meer van deze lieden te weten te komen, om te kunnen onder-

zoeken wat er met hen bij eene eventuele emancipatie dient gedaan te worden, want gesteld, dat zij zich dan niet langer behoeven schuil te houden, zijn voor hen dan dezelfde verordeningen en strafbepalingen tegen de vagebondage van toepassing, als bij geëmancipeerde slaven? en gesteld, dat dit zoo ware, zoude het doen nakomen van die verordeningen in het algemeen niet vrij bezwaarlijker, ja onmogelijk kunnen gemaakt worden, alleen door deze wegloopers? Zoude het niet wenschelijk zijn en hoogst noodig zelfs, om vóór de emancipatie te trachten, deze wegloopers tot bevredigde boschnegers te vormen? Het is waar, deze volkjes zijn niet groot, en wanneer we spreken van 8000 Boschnegers, 2000 Wegloopers en 1000 Indianen, dan kan dat niet in vergelijking gebragt worden met de millioenen inwoners van onze Oost-Indische bezittingen; en even zoo min de zorgen aan beide soorten van inwoners besteed; maar in beginsel moeten die zorgen gelijk zijn. En toch, men toont door te willen emanciperen daarvoor eene som van 16,000,000 gulden te willen verstrekken. Dat is uit belangstelling en zorg voor Suriname, zegt men, maar wanneer gij goed wilt zorgen voor uwe kinderen, leer dan eerst beter hunnen geheelen toestand kennen, vóór gij een kapitaal van 16 millioen gulden doet verstrekken, om ze moreel en physiek te vernietigen; besteed diezelfde som liever onder de vele millioenen inwoners, door wier zweet, door wier slaafsch werken gij ze gewonnen hebt. Even zoo min toch als de vader het regt heeft het bloedgeld van zijn eenen kind te doen strekken om de brooddronkenheid te voeden van diens broeder, even zoo min hebt gij het regt deze 16 millioen, door de grootste slavernij uit Oost-Indie opgebragt, te doen strekken tot vrijmaking der negers van de eenigste banden die hen thans nog slechts aan de maatschappij hechten.

En thans zal ik over de slaven spreken, over dat volk dat zoo dikwerf strekt tot onderwerp voor een sentimenteel gesprek. Wees niet bevreesd! ik zal uw gevoel niet opwekken door schilderingen, die de haren te berge doen rijzen, ik zal u niet zoo als in „slaven en vrijen" doen ineenkrimpen bij de beschrijving der vreesselijkste martelingen, dien armen slaven aangedaan; — doch duid mij niet ten kwade, wanneer ik protesteer tegen al die dwaze philanthropische begrippen, die, om mij eens geoutreerd uit te drukken, ieder trachten te dwingen om zijne weinige guldens bij te dragen tot het vrijkoopen van een dikken vetten neger, om hem naderhand in de gelegenheid te stellen zijne *dolce far niente* in een oranjeboschje te vieren. Dat er bij den slaventoestand ontzettend veel te verbeteren valt, zal ik het allerminst ontkennen, doch ik moet vooraf zeggen, het minst in materiëlen zin genomen. Wij moeten eens even hunne voeding, kleeding, dekking en werk nagaan. Hun hoofdspijs is bakkeljaauw, bananen en eenig spek. De bakkeljaauw — een slecht soort lengvisch — die niet zeer aangenaam riekt, is voor hen eene totale behoefte. De heer van Hoevell wil hun, meen ik, in plaats van bakkeljaauw, vleesch geven: zeer menschlievend; doch ik zou dien heer aanbevelen het eens te beproeven in plaats van de gewone bakkeljaauw, vleesch te geven! — hij moge alle de ossehaasjes uitsnijden, ze larderen, trufferen, ze den neger aanbieden, en die ongelukkige slaaf zal tegen hem zeggen: „Masra, dankje, dankje, geef mij liever bakkeljaauw!" Gij wilt hem rijst geven, in plaats van bananen, maar gij doet eene wreedheid door zulk eene handelwijze, daar gij hem zijn lievelingskost ontneemt; en dat alleen, omdat een Professor in de chemie beweert, dat er meer zetmeel is in rijst, dan in bananen,

Doch den slaaf met den militair vergelijkende, wilt gij beter voedsel of gelijk aan dat van dezen, door de wet voorgeschreven zien. Waarlijk het is menschlievend! maar hoevele duizenden volwassen menschen leven hier in Amsterdam, voor wie vleeschspijze eene zeldzaamheid is: en moeten die ook niet werken, of zoudt ge misschien willen zeggen, dat de slaaf, wiens taak ten 2 ure des namiddags geëindigd kan zijn, meer voedsel noodig heeft, dan de Europesche arbeider die 16 uur daags hard moet werken, om een sober maal te verdienen! zoudt ge gelooven, dat de fabriekswerklieden in Engeland, zonder nog van de mijnwerkers te spreken, niet duizendmaal de voorkeur zouden geven aan die zoogenaamde slavernij in Suriname, boven hunne ongezonde fabriekswerkzaamheden!

Natuurlijk spreek ik hier slechts in materiëlen zin; ik weet wel, gij zult mij tegenwerpen, dat die Europesche werklieden toch vrij zijn; gij zult willen betoogen, dat de mensch over het algemeen liever vrij wil zijn met een droog stuk broods, dan slaaf, in de grootste weelde. Och! gij stelt u daar weder een toestand voor, die zoo weinig bestaat. Maar iets anders, wat noemt gij vrijheid? noemt gij den toestand van den armen kantoorschrijver vrij, die van den vroegen morgen tot den laten avond op uw ongezond kantoor de 500 gulden zoekt te verdienen, die gij hem aan het eind van het jaar, hoe dikwijls nog met een zeker air van grootmoedigheid, uitbetaalt? hem, dien gij dikwerf dwingt buiten zijne hoofdwerkzaamheden de geringste diensten voor u of voor Mevrouw uwe echtgenoote te doen? O ja! hij is vrij, hij kan u van daag of morgen zeggen: ik verlang niet langer die slaafsche betrekking bij u te bekleeden, ik wensch niet langer als uw slaaf behandeld te worden..... maar dat doet hij niet, want hij denkt aan

zijne arme vrouw en kinderen, aan de ellende waarin hij zijn huisgezin zoude storten, aan den naderenden winter, aan de duurte der levensmiddelen, in één woord, hij blijft slaaf.

Wanneer wij eens goed rondzagen, dan zouden wij, geloof ik, een menigte blanke Uncle-toms vinden, die vrij wat meer te beklagen zijn, dan die zoogenaamde arme negerslaven. Och het is een waarheid, die men dagelijksch bewezen vindt, dat ongelukkigen, die verre verwijderd zijn, meer beklaagd worden, dan zij die de grootste rampen ondervinden in de nabijheid. Maar hier kan ik niet in beschouwingen treden: eerst wil ik u naar waarheid licht geven omtrent den toestand der slaven in Suriname, en dan ook wil ik krachtig mijne stem tegen eene *ontijdige* emancipatie verheffen.

De slaven in Suriname zijn onderscheiden in privé en plantaadje-slaven, die op plantaadje (meest op suikereffecten, vele op hout en andere culturen) zijn gewoonlijk aan de plantaadje zelve verbonden, dat is, zij maken met de vaste eigendommen één ligchaam uit, zoodat zij niet afzonderlijk, of allen te zamen, tenzij in het laatste geval met hunne eigene toestemming kunnen verplaatst worden; zij zijn zeer aan hunne geboorteplaats gehecht, en het is dikwerf met groote moeite, dat men hen op eene andere plantaadje kan overbrengen. Zoowel hunne werkzaamheden als de hoeveelheid spijs die zij ontvangen, zijn door de wet geregeld, en wezenlijk is die wet voor zoo verre die zonder leemten of gebreken kan zijn, in overeenstemming met hunne behoeften. Mogten zij in eenige opzigten niet volgens dit reglement behandeld worden, de weg tot klagten indienen staat voor hen open, en voor zoo verre de thans daar vigerende overheid hiertoe de magt heeft, wordt zij steeds in eenen voor de slaven zoo gunstig mogelijken zin uitgelegd. Wij zullen later gelegen-

heid vinden, deze verordeningen op eene uitvoeriger wijze te behandelen. Juist hierdoor vervalt alle willekeur ten deze, en bepaalt zich hunne ondergeschiktheid tot eene geregelde subordinatie. Wanneer men over het algemeen in Suriname de werkzaamheden op plantaadjes nagaat, geloof ik gerust te kunnen verzekeren, dat slechts drie vierden van de door het gouvernement voorgeschrevene taak verrigt wordt, en wanneer men al de uitdeelingen aan plantaadje-slaven nagaat, geloof ik wel, dat de slaven van hunnen eigenaar een vierde meer profiteren, dan hetgeen waarop zij volgens het reglement regt zouden hebben.

Het grondkarakter van den neger is goedig en edelmoedig, doch naauwelijks kunnen deze natuurtrekken meer bespeurd worden, waar hij zoo gedénaturaliseerd is. Als men hem thans volkomen wilde schetsen, dan zoude men voorzeker een vreemd mengsel van goede en kwade eigenschappen verkrijgen, zie hier eenige daarvan: Trouw waar men op zijn gevoel van eer gewerkt heeft, of waar dit voortspruit, uit gehechtheid aan zijnen meester; ontrouw, waar trouw slechts uit gevoel van pligt zoude voortkomen, vertrouwend weinig, en evenmin waarheidlievend, voorts lui, omdat hij geen voordeel bij het werken heeft, en ook geen voordeel noodig heeft, prachtlievend en ijdel, als alle zinnelijke menschen van weinig ontwikkeling; zijne godienstzin en godsdienstbegrippen zijn in hunne eerste kindschheid. Het Evangelie in hunne handen voert hen geleidelijk tot het Méthodisme; de Katholijke kerk valt het meest in hunne smaak. Voorts zijn zij goedig, hartelijk en gul, en hoewel men daartegen eene menigte voorbeelden in de geschiedenis der boschnegers wil bijbrengen, geloof ik niet dat zij wraakzuchtig zijn; als bewijs daartoe diene dat hij in alle opzigten respect voor zijnen blanken

meester heeft, zelfs voor diens zwakheden, hij is trouw en zeer naijverig in zijne liefde voor de vrouwen; over het algemeen kan men zeggen goed van nature, doch door zijnen toestand gedémoraliseerd. Het volgende ben ik volkomen eens met von Humbolt, en ik neem hier eenige regelen, over uit zijn geschrift, waar hij over het karakter en den aanleg der negers spreekt, omdat men wel eens wil beweren, dat de neger van nature tot minder edel ras behoort, dan, bij voorbeeld, de blanke Europeanen, ja het is bespottelijk wanneer men eene meening hoort uiten, alsof de neger een overgang van den mensch tot het dier zoude daarstellen. „Indien wij de eenheid van het „menschen geslacht beweren, wederstreven wij ook „elke, niet zeer opbeurende stelling van hoogere en „lagere menschenrassen. Er zijn volksstammen, die vat- „baarder voor beschaving, meerder beschaafd, door ver- „standelijke oefening veredeld zijn; doch er zijn geen „edeler stammen. Allen zijn in gelijke mate bestemd „tot vrijheid, tot de vrijheid, welke in onbeschaafde toe- „standen ieder in het bijzonder, en in het maatschappe- „lijke leven, bij het genot van staatkundige instellingen „allen gezamenlijk met het volste regt toekomt. „„Wan- „„neer wij een denkbeeld aanwijzen willlen, dat door „„de geheele geschiedenis heen, in steeds meer uitge- „„breider waardij zigtbaar is; wanneer iets de zooveel „„malen bestredene, maar nog meermalen kwalijk be- „„grepene volmaking van het geheele geslacht bewijst, „„dan is dit het denkbeeld der menschelijkheid: het „„streven naar het wegruimen van de grenzen, welke „„veroordeelen en eenzijdige beschouwingen van allerlei „„aard, op eene vijandige wijze tusschen de menschen „„gesteld hebben, en de geheele menschheid, zonder „„aanzien van godsdienst, natie en kleur, als een „„grooten, naauw verbroederden stam, als een ter be-

„„reiking van één doel, de vrije ontwikkeling van „„inwendige kracht, bestaand geheel te behande- „„len. Dit is het laatste, het hoogste doel der gezellig- „„heid, en tegelijk, de door zijne natuur zelve in hem „„gelegde rigting van den mensch bij de onbepaalde „„uitbreiding van zijn aanzijn. Hij overziet de aarde, „„zoover die zich uitstrekt, den hemel, zoover hij dien „„kan ontdekken, zoover die door sterren verlicht wordt, „„als zijn innerlijk eigendom, als hem ter beschouwing „„en werkzaamheid gegeven. Reeds het kind strekt „„zijn verlangen uit over de bergen en zeeën wel- „„ke zijne enge woonplaats insluiten; en wenscht dan „„wederom, even als eene plant, den moedergrond te- „„rug: want dit is het roerende en schoone in den „„mensch, dat het reikhalzend verlangen naar het be- „„geerde en naar het verlorene, hem steeds bewaart „„voor het gevaar van zich uitsluitend aan den tegen- „„woordigen oogenblik te hechten. Zoo vast geworteld „„in den innerlijkste natuur des menschen, en te gelijk „„gevorderd door zijne verhevenste inspanningen, wordt „„die welwillende menschelijke verbinding van het ge- „„heele geslacht tot een der grootste geleidende denk- „„beelden in de geschiedenis der menschheid.""

Deze schoone denkbeelden van von Humboldt staan in directe tegenspraak met de meening, alsof één ras van menschen (voor zoo verre men van dit woord ras gebruik mag maken), edeler kiemen ter ontwikkeling in zich bevatten zouden, als het andere. Wanneer men dit laatste toch aannam, en tegelijker tijd meende, het menschelijk geslacht in vijf rassen te kunnen verdeelen, of, volgens Prichard, in zeven, dan zoude men evenzoo veel stamvaders vijf of zeven moeten aannemen, en onderstellen moeten, dat de mensch op vijf of zevenderlei wijze geschapen is.

Wanneer wij nu het denkbeeld van éénen schepper aannemen, en tegelijkertijd met menschelijken geest de raadselen der schepping pogen op te helderen, slechts ééne oplossing kunnen vinden voor het heilige doel van den Schepper bij het scheppen van den mensch, dan is het denkbeeld alsof hij vijf of zeven verschillende grondtoonen noodig had, om die bedoeling uit te drukken, zeer hatelijk. Neen het denkbeeld moet ons aangenamer zijn, dat al wat met zelfbewustzijn leeft, door gelijke kracht en gelijke geestelijke zelfstandigheid onderling verbonden, den mensch vormt tot heer en meester over al het geschapene.

Noch de verschillende kleuren, noch de verschillende vormen, noch de schijnbaar grootere beschaving en het daarmede gepaard gaande vluggere ontwikkelingsvermogen, noch godsdienstige standpunten, geven ons het regt aan die verdeeling in rassen meerdere waarde te hechten, dan aan eene louter gewone indeeling geographisch of ethnographisch. De eigenaardige gewoonten van geheele volkeren kunnen geene aanleiding geven om daaruit tot hunnen oorspronkelijken aanleg te besluiten. Ik meen in een woord, dat er primitief slechts een soort van menschen is, en dat alleen klimaat, omstandigheden, bijzondere eigenschappen van het land hunner inwoning, zoodanigen invloed uitgeoefend hebben, dat wij het ons thans naauwelijks kunnen voorstellen bij het enorm groote onderscheid in zeden, gewoonten maatschappelijke en zedelijke ontwikkeling, ja zelfs in de door die verschillende toestanden en verschillende opvoeding dikwerf te weeg gebragte vormen en gedaanten Het is niet het werk van den geschiedschrijver, maar dat van den alles tot een geheel brengenden natuur-philosoof en voorwaar, het is eene edele roeping, uit die feiten der geschiedenis opklimmende tot den

oorsprong der volkeren de homogeniteit van den mensch te bewijzen, — doch laten we tot onze Surinaamsche slaven terugkeeren.

Ondertusschen kunnen wij nog niet over den spirituelen toestand der slaven spreken, zonder nog enkele punten van het meer materiële gedeelte, als hunne voeding, kleeding enz. te behandelen. Zoo als ik boven reeds opmerkte, is hunne behandeling ten dien opzigte geregeld volgens gouvernements-voorschriften, welke, voor zoo verre een wet zonder leemten of gebreken kan zijn, nog al gunstig voor de slaven te noemen is. Ik stem toe, dat op vele plantaadjes de uitdeeling van spijs op eene vrij ongelukkige wijze geschiedt; ik ken plantaadjes waar somtijds gedurende 4 weken geen zoogenaamde Swietie-Moffo geproefd wordt, waar sints 4 jaren geene geregelde uitdeeling van kleedingstukken geweest is; maar dit alles bewijst slechts, dat het gouvernement niet genoegzaam waakt tegen diergelijke overtredingen; doch de planter die zoo handelt, ondervindt dikwijls ook de grootste straf voor zijne wederregtelijke handelingen, bijvoorbeeld door dat zijne slaven weigeren te arbeiden. De zijdelingsche aanmerkingen van een Surinaamsch dagblad tegen het Collegium Medicum, als zoude het afkeuren van schadelijke voedings-artikelen niet genoegzaam plaats vinden, bevat veel waars, doch bewijst niets tegen de inrigting van het Collegium Medicum zelve, maar wel tegen de slechte wijze, waarop het gouvernement hare wettelijke voorschriften ten uitvoer legt. Het zou misschien mogelijk kunnen zijn, dat Bakkeljaauw eene niet voldoende hoofdspijs voor een landbouwer is; welnu zonder iets, van hetgeen ik boven over dit punt als mijn gevoelen te kennen gaf, te willen terugnemen geef hem voedzamer spijzen, doch daartoe zal eene emancipatie al zeer weinig baten, want misschien

zoude hij dan nog slechter voedsel gebruiken. Verbeter de reglementen en zoo deze niet ten uitvoer gelegd worden, zoek de oorzaken daarvan op, verander de overheidspersonen, en ligt de schuld aan eene bijzondere partij of partikuliere toestand, welnu, fnuik die verkeerde magt, verander des noods het regeringsbeleid van de geheele kolonie, want zoo de fouten of gebreken door het overwigt van eene zekere partij in de kolonie worden te weeg gebragt, zal eene eventuele emancipatie alleen tot de grootste regeringloosheid en ongelukken in de kolonie kunnen leiden; — doch emancipeer niet te spoedig. Zoo in het reglement voor de werkzaamheden te veel gebreken mogten zijn —, en ik stel voorop, dat zulks het geval niet is —, ditzelfde reglement zal dan wel tot basis moeten strekken voor de arbeid van den gecontrakteerden werkman bij eventuele emancipatie, en de tijd en de moeite voor het verbeteren van het tegenwoordige reglement noodig, zoude dan thans toch wel beter besteed zijn, of men zoude moeten veronderstellen, dat bij een reglement billijk en met het oog op de menschelijkheid geredigeerd met geen voordeel de negers, hetzij slaaf, hetzij vrijen, voor de suikerkultuur zouden te exploiteren zijn. In principe ben ik wezenlijk abolitionist, en juist daarom wensch ik mij gaarne tot alle mogelijke voorloopige verbeteringen in den slaventoestand als ijverig medewerker te doen kennen, doch ik kan mij niet vereenigen met eene vrijmaking *quand-même* en stel mij bepaaldelijk voor, dat eene emancipatie, mede omdat de huishoudelijke reglementen voor de slaventoestand niet genoegzaam geregeld zijn, niet van eenig nut kan zijn, daar eene vrijgemaakte toestand vrij wat meer vordert van de huishoudelijke inrigting dan de slaven toestand, waar de menschlie ende meester door een verstandig en ge-

past beleid de gebreken van het reglement te gemoet komt.

Nu iets gesproken over den spirituelen toestand van den slaaf. Geregeld onderwijs is tot nog toe onder de slaven van Suriname geheel en al onbekend; het is niet te ontkennen, dat de Moravische broeders bij de godsdienstige opleiding deze zaak ter harte genomen hebben, doch zoo lang het gouvernement deze zaak niet op betere wijze ter harte neemt, dan met de meest mogelijke moeite deze Moravische broeders op verscheidene plantaadjes te introduceren, is er over het algemeen te weinig van dit streven te verwachten. Het zij mij geoorloofd hier iets uit mijn reisjournaal omtrent dit onderwijs mede te deelen. Bij gelegenheid van een bezoek op eene plantaadje in Boven-Suriname noodigde mij de directeur uit, de school in vroegeren tijd door de Moravische broeders gesticht te bezoeken, „de meester was geprevenieerd en ontving ons op eene aangename wijze; deze neger (hij was een slaaf) maakte „op mij eenen diepen indruk, en onwillekeurig dacht ik „aan Uncle-Tom. Hij was reeds bejaard en netjes gekleed, met een witten broek, hemd en buis, de bril „die hij opzette, herinnerde mij dadelijk aan onze goede „oude dorpschoolmeesters, ten minste als men zich de „kleur wegdacht; een groote negerjongen en een negermeisje vervulden de plaatsen van ondermeester en „ondermeesteres; het onderwijs bepaalde zich tot lezen „en onderrigt in de godsdienst. Toen wij gezeten waren, „liet de schoolmeester de kinderen hoofd voor hoofd de „tien geboden opzeggen, vervolgens hief hij eenen psalm „aan, die door de geheele kleine vergadering werd medegezongen. Innerlijk getroffen reikte ik den braven „neger den hand en wenschte hem Gods besten zegen op „zijnen arbeid. Dank de voortreffelijke administratie te „dien opzigte, werd deze inrigting van onderwijs hier

„zeer begunstigt, en thans nog onder den indruk zijnde „die bij mij het bezoek der school op N. N. achter„liet, is het vrij moeijelijk hier de schaduwzijde van „een diergelijk onderwijs aan te toonen.

„Zoo het eene waarheid is, dat de jeugdige slaven „kinderen zonder meer voorloopig onderwijs of vooraf„gaande ontwikkeling, omringd door allerlei Heidensche „en bijgeloovige begrippen geheel en al verkeerde voor„stelingen van het Christendom moeten verkrijgen, daar „zij uit hunne landaard eene bijzondere neiging tot het „onnatuurlijke hebben, zoo het waar is, dat deze ver„keerde begrippen de uitbreiding van het wezenlijk „Christelijk geloof in den weg staan, dan wenschte ik „ten minste naast die psalmen op school, wel een door „prijsuitschrijving verkregen Neger-Engelsch reken„boekje voor gezond denken, en vooral een dito Hand„leiding over de aardrijkskunde,tot vorming van geregelde „denkbeelden over standen, maatschappijen enz. en „daarnaast eene tot de kennis der geschiedenis des „vaderlands, en in plaats van de tien geboden enz. „eerst eene voor negerkinderen omgewerkte *vader Jacob* „of *moeder Anna*." Het is eene erkende waarheid, dat de toekomst van een volk geheel en al berust op de opvoeding der kinderen, en dat bij de ontwikkeling van een volk het onderwijs slechts dezelve ten goede kan doen uitvallen; ondertusschen is het mijn bepaald gevoelen, dat van welke geloofsbelijdenis de op te voeden kinderen ook zijn mogen, het godsdienstig onderwijs nooit het bevattingsvermogen vooruitloopen mag, noch onmiddellijk hand aan hand mag gaan met die zoogenaamde handleiding tot gezond denken, welke eerst later den mensch tot redelijke godsdienstbegrippen kan leiden; eerst later zeg ik, wanneer hij eenigzins redelijk denken kan, dat is eenig besef van behoefte

voor godsdienstzin heeft, zullen de diepe waarheden van eene morele godsdienst beter ingang bij hem vinden; om kort te gaan meen ik de oorzaak waarom het Methodisme, vooral bij de Christenen, zoo pas van heiden dit geloof omhelsd hebbende, zooveel ingang vindt, hieraan toe te moeten schrijven, dat zij over het algemeen te weinig spiritueel ontwikkeld, het meest neiging vinden voor die geloofsbelijdenis, die in hunne opvatting van den Messias aan het geschiedkundige zoo veel mogelijk het mystieke voegt. Op eene andere plaats reeds kon ik mij den overgang van den slaaf, als heiden tot het Christelijk geloof niet anders voorstellen, dan als Methodist of Katholijk en naar mijne innige overtuiging kan ik den overgang tot het laatste als het meest wenschelijke beschouwen. Zonder het methodisme eenigzins te willen aanvallen, moet ik toch ronduit verklaren, het Katholijke geloof ten dezen opzigte verreweg meer aanbevelenswaardig is; — het Katholicisme toch, hoe ook bij eene tweede ontwikkeling het wijsgeerig denken paal en perk zettende, ondersteunt, ja helpt alle mogelijke practische eerste ontwikkeling in den hand; het Méthodisme daarentegen maakt zich geheel en al reeds bij de eerste ontwikkeling van den mensch meester, en geeft in de plaats van geregelde wetenschappelijke begrippen slechts duistere gewaarwordingen. Zonder juist de rigting der Moravische broeders Méthodistisch te willen noemen, geloof ik toch, dat het verspreiden van hunne godsdienstige begrippen bij de heidensche slaven, zoo het niet eene verstandelijke ontwikkeling in den weg staat, dan toch ze geheel op den achtergrond doet treden. Onder verstandige leiding van ten opzigte der godsdienstige gezindheden geheel en al onpartijdige bestuurders zou ik in één woord het onderwijs van staatswege gaarne toevertrouwd zien aan

wetenschappelijk ontwikkelde onderwijzers, die, om nog eens te herhalen wat ik bij het bezoek van de plantaadje N.N. in mijn dagboek ter nederschreef, in plaats van alle mogelijke godsdienstige onderrigting de eerste regelen van het reken-onderwijs, om voor zoo ver cijfers het resultaat van het bijeenbrengen van ware eenheden zijn, de jeugd tot gezond denken te brengen, voorts eenig aardrijkskundig onderwijs bij dat in het lezen, om de negerjeugd eenig begrip van maatschappijen daarbij van toestanden te geven, en de geschiedenis des vaderlands, om bij de reeds gegronde gehechtheid aan den geboortegrond tevens hunne sympathie voor ons moederland op te wekken; voeg hierbij het lezen van eenige voor hunne bevatting geschikte verhaaltjes uit de natuurlijke historie of het dagelijksch leven geput, en de onderwijzer zal binnen kort eene grootere band tusschen de jeugd in de toekomst, bij eene dan tijdige emancipatie, nijvere werkklasse en de beschaving weten te hechten dan men ooit bij eenige godsdienstige opvoeding kan verwachten.

Ik herinner mij de voortreffelijke verhandeling van professor Ermerins in een geleerd genootschap voor eenige jaren te Groningen uitgesproken, waarin hij het verkeerde aantoont van het, zoo als hij zich uitdrukt, materieel onderwijs van deze eeuw. Met zeer veel naauwkeurigheid en na het lezen van andere schrijvers over deze stof, waaronder een voortreffelijk stuk van den Franschen schrijver Montégau, wijst hij op de resultaten van zulk onderwijs zigtbaar in ons tegenwoordig geslacht; men zet de bespiegelende wetenschappen volgens hem geheel en al op den achtergrond en houdt zich slechts bezig met die wetenschappen, welke direct praktisch nut hebben. Wanneer ik de geheele bedoeling van zijne redenering in eens wilde uitdrukken, dan meen ik, dat volgens hem de wetenschappen

te weinig om de wetenschap zelve beoefend worden, en daarom ook juist alle natuurkundige wetenschappen, vooral de scheikunde, zulke reuzenschreden in de laatste tijd gemaakt hebben, omdat deze de industriële bedoelingen van dezen eeuwgeest het meest in de hand werken; het kind gaat op school en leert daar het lezen en schrijven slechts, om eenige jaren later zich op die weinige kennis toe te leggen en ook niet meer dan noodig, om in de maatschappij op te treden en zich een bestaan te verwerven, en hierdoor wordt alle beoefening van bespiegelende wetenschappen zooals de fraaije letteren geheel en al ter zijde gesteld. Men vindt, zoo als Montégu zich uitdrukt, in het tegenwoordig jonge geslacht niets dan jonge lieden met het verstand van ouderen, terwijl zij geheel en al, al die dichterlijke ridderlijke geest missen die bij alle de ondeugden van vroegere geslachten toch tot een sieraad van den mensch strekten.

Hoewel natuurlijk het bestaande onderwijs in Suriname, hier bijna niet in aanmerking kan komen, wanneer wij spreken van geestelijke ontwikkeling van dezen eeuw, meen ik hoe ook sympathiserende met de denkbeelden van de Groninger geleerde, dat het gebrekkige onderwijs aldaar geheel en al in een ander uiterste is vervallen. Eene godsdienstige opleiding reken ik mede onder die zoogenaamde bespiegelende opvoeding en hoewel ik meen, dat van alle wetenschappen de beoefening van deze de meeste voldoening geeft in het leven, geloof ik toch, dat zij niet op zich zelf mag staan, maar hand aan hand moet gaan met de ontwikkeling van praktische denkbeelden van de materiëlen wetenschappen. In het algemeen wenschte ik dezen regel toegepast te zien bij de ontwikkeling van alle heidensche volkeren; zoo lang het werk der zendelingen zich bepaalt tot het opwekken van een-

voudig geloof en door eenvoudige redenering de dwaze bijgeloovigheden van het heidendom zoekt te ontzenuwen, is hunne roeping goed; maar wanneer zij bij het verspreiden van dat eenvoudige geloof de diepere waarheden van het Evangelie door godsdienstig onderwijs zoeken duidelijk te maken, kunnen zij zonder andere eenvoudige wetenschappelijke opleiding dit doel nooit bereiken, maar zullen niet anders dan verwarde en confuse voorstellingen van het Christendom bij de Heidenen ingang doen vinden en hoe goed de bedoelingen dan ook zijn mogen, zullen zij noodwendig de kracht van het reeds gevestigde eenvoudige geloof moeten ondermijnen. Even zoo min toch als ik mij de ontwikkeling van den menschelijken geest kan voorstellen, zonder daarmede gepaard gaande ontwikkeling van godsdienst-begrippen, even zoo min kan ik mij redelijke godsdienstbegrippen voorstellen bij een volk zonder eene daaraan evenredige praktische ontwikkeling van den menschelijken geest. De heer Knottenbelt zegt in December 1861: *geene emancipatie zonder Evangelisatie,* ik voeg hierbij: *geene Evangelisatie zonder evenredige wetenschappelijke ontwikkeling.* Een volk, dat van zich zelf reeds zoo vele theoretische of liever dichterlijke voorstellingen heeft, wordt door zulk een onderwijs in die overdrevene opvattingen nog meer versterkt en door het omringd zijn van vele ondeugden in een tropisch land op die wijze tot eene ziekelijke opgewondenheid gebragt, van welke de reactie door de schok der emancipatie in het leven geroepen, geene andere resultaten kan voortbrengen dan de hoogst mogelijke ellende.

Vlei u niet, dat bij eene eventuele emancipatie de naam van het Christendom bij de slaven hunne verspreiding en het ellendig squatter-leven zal tegen

houden; neen! eerder zullen hunne ziekelijke opvattingen van het Christendom hun daartoe aansporen; wij hebben de geschiedbladen slechts op te slaan, en ieder dag leert ons de ondervinding, dat juist de oorzaak van de overdrevene, onzedelijke, godsdienstige ongeregeldheden slechts hieraan te wijten waren, dat die zoogenaamde naam-Christenen te weinig ontwikkeld waren, om de dikwerf duistere plaatsen van het Evangelie te bevatten en dat het hun beter ware geweest nooit een Evangelie gekend te hebben, dan op dusdanige wijze hetzelve tot dekmantel van hunne vuile driften en hartstogten te gebruiken. Behoef ik hier nog te spreken van die beruchte sekte der Wederdoopers, van die der Flagranten en zoo vele andere nog in dezen tijd bestaande in Amerika, steeds tengevolge van de onevenredigheid der godsdienstige en zuivere praktische geestontwikkeling. Het is alsof men in deze eeuw waarin het zendelingwerk eene zoo groote hoofdrol speelt, de oogen met opzet wil sluiten voor die gebreken; men antwoordt u steeds bij het aantoonen dezer schaduwzijde, dat de oorzaken daarvan meer moeten gezocht worden in den aard van het volk zelf, dan door de wijze van evangeliseren, daar toch over het algemeen het Evangelie reeds voor een kind bevattelijk is. Doch dit juist geloof ik in twijfel te mogen trekken. Het is hier niet de plaats deze theologische punten verder te ontwikkelen en ik verwijs slechts naar de geschiedenis. Wanneer in de middel-eeuwen de beschaving grooter ware geweest en het onderwijs meer ontwikkeld, dan zoude men nooit van die velerlei buitensporige, ja door elk Christen verafschuwde leerstukken en gewoonten vernomen hebben, dan het geval was; in onze dagen nog zal men de geestdrijverij en dweeperij het meest bij die volkeren of bij die individuen vinden, welke het

minst ontwikkeld zijn. De verspreiding van het Christendom werkt, het is waar, de beschaving in de hand; maar niet minder, omgekeerd maakt de beschaving den weg voor de verbreiding van zuivere opvattingen van het Christelijk geloof glad en effen. Reeds boven merkte ik aan, dat bij de bekeering van Heidenen tot het Christendom, ik aan de overgang tot de Katholijke kerk verreweg de voorkeur zoude geven, omdat deze hoezeer zij ook de tweede ontwikkeling (om mij zoo eens uit te drukken) van den geest, dat is het mannelijk denken in den weg staat, daarentegen de eerste ontwikkeling, die van zuivere praktische begrippen namelijk, bijzonder bevorderlijk is. Naar mijn inzien toch, zou in het begin van Christus kerk door eene Protestantsche rigting op lange na die uitbreiding niet plaats gevonden hebben, gelijk die in de zuivere Katholieke vorm opgenomen, geweest is; omdat toch van de destijds te weinig ontwikkelde heidenen door het Katholicisme slechts een eenvoudig geloof gevraagd wordt en niet eene zich zelve rekenschap gevende overtuiging, waarop het Protestantisme noodwendig moet gebaseerd zijn. En nog is er eene andere reden, waarom bij de bekeering der heidenen het Katholicisme beter zal werkzaam zijn dan het Protestantisme; de mensch is zinnelijk en bovenal de weinig ontwikkelde mensch; nu heeft de Protestantsche kerk volstrekt geen aanloksel, geen enkel sieraad, terwijl daarentegen de Katholijke kerk door hare eigenaardige godsdienstoefening direct op den zinnelijken mensch werkt, en zelfs het ongevoeligst hart tot aanbidding noopt; voeg hierbij ik moet het bekennen de over het algemeen meerdere bemoeijing der geestelijken met hunne leeken dan bij de Protestanten het geval is. Inderdaad, met terzijdestelling van alle veroordeel of vooringenomenheid met de Pro-

testantsche kerk, zal men met mij den heiden liever eerst Roomsch zien. Doch genoeg hierover; men zal mij voldoende begrijpen en hierin toch geene bewijzen willen zoeken, alsof ik met ligchaam en ziel aanhanger van Rome ware, en wezenlijk ik spreek alleen zoo, omdat ik gaarne onpartijdig en onbevoordeeld het goede bij allen erken.

Om na deze uitweiding weder op Suriname terug te komen, men make zich niet te veel illusies van dat zoogenaamde Christendom in Suriname; want hoe ook de Moravische broeders ter goeder trouw moge werkzaam zijn, hoe vaak zij ook getoond hebben dat hun leven voor de goede zaak veil was, kan van hunne rigting weinig goeds te verwachten zijn. Om dit met een voorbeeld op te helderen, wijs ik hier slechts op het verbod der plantaadje spelen door de Hernhutters; deze goede broeders toch meenen, dat het dansen der negers uitsluitend heidensche godsdienstplegtigheden zijn en werken daarom zoo veel mogelijk het dansen tegen. Om hen in hun vooroordeel als het ware nog te versterken, is er een zeker soort gebruik bij die gelegenheden, dat, hoewel het thans niet meer met eenig heidensch denkbeeld in verband staat, toch van heidenschen oorsprong is; op verscheidene plantaadjes namelijk worden er lichtjes opgestoken, rondom een net bankje, hetwelk van fijne houtsoorten vervaardigd en van met de hand uitgesneden ornamenten rijkelijk voorzien is. Ieder brengt eene kleine geldelijke bijdrage aan, tot onderhoud der lichtjes en tot betaling van den vervaardiger. Dit gebruik nu wordt door de Moravische broeders beschouwd als zeer heidensch; ik voor mij echter zie hier niet anders dan een onschuldig gebruik, hetwelk zoo wat op dezelfde lijn staat, als het ophangen der Pinksterkroon hier te lande, terwijl het dan-

sen waartegen de Moravische broeders zoo vreesselijk uitvaren, in mijn oog vrij wat zedelijker is dan de dansen over het algemeen in Europa; mannen en vrouwen dansen afzonderlijk. Men moet hier wel in het oog houden, dat er een zeer groot onderscheid bestaat tusschen de zoogenaamde afgoderij dansen, en die welke slechts vermaakshalve plaats vinden, en welke naar mijn oordeel op gepaste tijden meer aanprijzing dan afkeuring verdienen; onschuldige, opregte vrolijkheid toch is bij mij synoniem met een rein geweten en ware Christenzin, slechts de dweeper of de ontevredene meent, zuchten en weeklagen en een vroom uiterlijk Gode aangenaam zijn. Er behoort voorzeker zeer veel gezond verstand toe, om bij de huishoudelijke gewoonten der slaven wel te onderscheiden wat van Heidensche oorsprong is, en wat volstrekt geen godsdienstig karakter heeft. Doch waartoe hier meer bij te voegen, om te doen gevoelen, dat zoowel het godsdienstig onderwijs als in het algemeen de zorg voor de verstandsontwikkeling van den slaaf veel, zéér veel, te wenschen overlaat. Dikwerf maakt men Christelijk geloof en beschaving synoniem en stelt zich voor, door zendelingen of predikers van het Evangelie te zenden, der beschaving eene groote stoot voorwaarts gegeven te hebben. In eenige opzigten moge dit eene waarheid zijn, men kan dit echter te ver drijven, daar wezenlijk toch deze beide: verspreiding van Christelijk geloof en beschaving over het algemeen, zeer goed afgescheiden van elkander bestaan kunnen, daar ieder toch op zich zelf eene bijzondere roeping heeft, om later gezamentlijk verbonden in den volmaaksten zin den mensch te brengen tot zijne hoogste volkomenheid.

De Surinaamsche slaven moeten eenvoudig goed onderrigt in lezen, schrijven en eenige andere vakken

ontvangen. Ik zoude wenschen, dat alle zendelingen, thans over het algemeen predikers van het Evangelie onder het heidendom, mogten veranderen in eenvoudige, maar praktische onderwijzers der jeugd in de allereerste gronden der praktische wetenschappen, om dan uit de daaruit voortvloeijende gezond ontwikkelde denkbeelden de hoogste vatbaarheid voor het begrip van een helder Christelijk geloof te doen geboren worden, dat vrij wat degelijker zoude zijn, dan het verward confuus begrip van het Evangelie, dat thans door de Moravische broeders den heiden als het ware wordt ingeënt. En wat zoudt gij thands denken, geachte lezers van eene emancipatie der slaven op dit oogenblik? Zoudt gij u hierdoor een eenigzins beteren toestand, zoowel moreel als physiek, der slaven voor den geest kunnen brengen, en niet integendeel met mij innig overtuigd worden, dat in de allereerste plaats bij zoo weinig geschiktheid voor de vrijheid eene emancipatie hen geheel in het verderf moet storten, en ten tweede, dat alle mogelijke gelegenheid, om ze door verstandelijke ontwikkeling geleidelijk tot een beteren toestand te brengen, geheel en al verloren zou zijn. Gaan we thans nog eens kortelijk na, waarom een emancipatie op dit oogenblik geheel en al ontijdig zoude zijn, en niets anders, dan de wrange vruchten van eene verkeerd geplaatste menschlievendheid zoude kunnen opleveren.

Ik beschouwde in de eerste plaats het land, of liever de huishouding, voor zooveel het blanke element aangaat, als geheel ongeschikt, om die 40,000 vrijgemaakte menschen in haren boezem te ontvangen; in algemeene trekken wees ik er op, hoe zoowel het regeringsbeleid, als zoovele verkeerdheden van den maatschappelijken toestand in Suriname niets anders dan de grootste wanorde en regeringloosheid met zich mede moest brengen.

In algemeene trekken zeg ik, omdat het dieper doordringen in die leemten en gebreken onwillekeurig tot de grootste uitvoerigheid zoude leiden.

Ik heb trachten aan te toonen, hoe weinig men zonder eene betere voorbereiding van vrijgemaakte slaven kan verwachten, door wederom in algemeene trekken, eene schets te geven, van den zoo ongelukkigen toestand der vrije lieden, terwijl men toch van eene algeheele vrijmaking veel minder zal kunnen verwachten dan van de geleidelijke emancipatie, gedurende de laatste jaren, van die slaven, welke hetzij door hun natuurlijk verband met de Europeanen, hetzij door eenige voortreffelijkheid, waaraan zij over het algemeen de vrijheid te danken hadden, meer van zich lieten verwachten.

Ik heb bij het beschouwen der materieele toestand der slaven zoo veel mogelijk tot kalmte zoeken te brengen, daar, waar ik zag het medelijden met den slaventoestand ongepast is, en beter geplaatst ware, bij de groote ellende, waaraan wij dikwerf onze eigene, zoogenaamde vrije werklieden blootstellen.

Maar al te dikwijls verwart men constitutioneele en maatschappelijke vrijheid, hoewel het een niet zonder het ander bestaan kan, bieden beide begrippen echter de grootste verscheidenheid aan. Onder constitutionele vrijheid (veroorloof mij deze kleine uitweiding) versta ik die maatschappelijke vrijheid, waar niet alleen de vrijheid van de burgers individueel onderling beschermd wordt, maar ook de burgers als geheel genomen onafhankelijk of liever zelve leden zijn van de regering, en onder maatschappelijke vrijheid in het algemeen versta ik die toestand waar, behoudens vrije keuze het individu zijnen medeburger tot niets dwingen kan. Hoewel er nu in dien zin landen mogen geregeerd worden, waar maatschappelijke vrijheid bestaat, zonder constitutioneele vrijheid, heeft de

geschiedenis ons gestadig geleerd, en leert zij ons nog dagelijks, dat zulk een toestand niet anders dan tot den ondergang van dat land leidenkan. Naar mijne innige overtuiging zijn de slaven in Suriname nog niet vatbaar voor eene maatschappelijke vrijheid, en de kwade gevolgen, waaraan een land bloot staat, waar eene maatschappelijke vrije toestand zondereene constitutionele vrijheid bestaat, zullen wel immers dubbel te duchten zijn, waar het overgroote deel der bevolking geheel ongeschikt is, zelfs voor het bevatten der begrippen van maatschappelijke vrijheid. Men heeft het u meermalen voorgesteld, ijverige Abolitionisten, dat zoolang de beschaving onder de slavenbevolking in West-Indië geene meerdere voortgang had gemaakt, de geëmancipeerden, het ellendig squatter-leven zullen blijven leiden; niettegenstaande deze zoo dikwerf herhaalde waarschuwingen, welke buitendien door de geschiedenis der emancipatie der West-Indische Fransche en Engelsche koloniën bewezen zijn, niet zonder grond te zijn gegeven, herhaal ik nog éénmaal deze voorzeggingen en geef u de plegtige verzekering, dat naar mijne innige overtuiging, zonder eenige voorbereiding 40,000 wezens of zooveel hun aantal is door deze hier bedoelde ontijdige emancipatie moreel en physiek hunnen ondergang te gemoet snellen. Ik verzeker hier plegtig, dat de slaven volstrekt geen begrip hebben van eenige maatschappelijke vrijheid, zoo als men ze die wil geven, en dat men zonder eene geschikte voogdij, welke ik meen dat het gouvernement, ofschoon het zulks belooft, niet kan voeren, door vrij te geven eene grootere wandaad doet, dan men ooit deed door ze uit hun oorspronkelijk vaderland „Afrika" weg te rooven. Men heeft gewezen op het slechte voedsel en de slechte behandeling van den neger, het moge waar zijn, dat die dikwijls veel te wenschen overlaat, maar

aan de verbetering daarvan valt allerminst te denken, zoodra men hem aan zijn lot overlaat. Gij verklaart, dat hij te veel werk verrigt, maar waarom wijst gij dan niet op eene verbetering van de reglementen, die hiertegen waarborg geven; wanneer toch met minder arbeid den neger te exploiteren is, en van zijnen arbeid op dit oogenblik te veel vruchten door den slavenhouder geplukt worden, waarom dan niet liever de regering voorgedragen, de slaven met betere voeding en onderhoud te beloonen. Het is waar door emancipatie zult gij ze slechts weinig, afgebroken en onregelmatig werk laten verrigten, maar dat kan toch uwe bedoeling niet zijn, of zoekt gij hiervoor waarborgen, in de bij eene diergelijke emancipatie-wet bepaalde verordening tegen de vagebondage. Och! de arm der wet is tot nakoming dier bepaling onmagtig; herinner u slechts eenvoudig, hetgeen ik van de zoogenaamde wegloopers aangehaald heb, men weet niet eens waar deze zich ophouden. De moed en de energie welke gij aanwend om de regering tot emanciperen der slaven, *quand même*, te overreden, zoude beter besteed zijn, wanneer gij hunnen toestand eerst zocht te verbeteren.

Nog eens, ik moet het herhalen, vrijheid, in welken zin ook, is het hoogste idéaal van den mensch, maar juist daarom bereid zoo veel mogelijk den slaaf tot zulk eenen toestand voor, geeft hem niet den naam van vrij man, zonder hem tegelijkertijd inderdaad de vrijheid te schenken, want dan zou er eene kwestie kunnen ontstaan over uwe goede trouw, waar gij den slaaf maatschappelijke vrijheid wilt geven, ten koste van zijnen zedelijken ondergang. Houdt op met dat zwetsen over menschlievendheid, want gij weet niet wat gij doet. Wanneer gij werkelijk philantroop zijt, dan vindt uwen hand in uw eigen vaderland meer dan dagelijksch werk tot verbetering. Scherp uwen geest

liever, om den oorsprong te ontdèkken van de jaarlijksche vermeerdering van het pauperisme in gelijke verhouding met zoovele ziekelijke vereenigingen van weldadigheid. Let langs de straten uwer hoofdstad op de bleeke vermagerde wezens, die echter niet bedelen willen, wien het aan voeding, aan de meest mogelijke behoeften ontbreekt! Gebruik uw genie om aan te toonen, dat eene menigte ellendige bedelaars, wien het niet aan krachten tot werken ontbreekt, juist door de zoo menigmalen voorkomende verkeerd geplaatste menschlievendheid voedsel voor hunne luiheid ontvangen! Of, zoo gij uw vaderland wilt voorbijzien, en slechts in den vreemde uwe menschlievende bedoelingen in praktijk wilt brengen, begeef u dan naar onze Oost-Indische bezittingen, en leer daar wat ellende is zonder directe slavernij; — en nu zoudt gij van de vruchten van het zweet van die millioenen onderdanen de slaven in Suriname, wier toestand niet in vergelijking kan komen met de ellende van deze arbeidende klasse, willen vrijkoopen, om ze tot den diepsten ondergang te brengen?

Laat u niet verblinden door de belofte der regering, dat zij gestrengelijk zal waken tegen de landlooperij, dat zij zorg zal dragen de slaven per kontract aan die meesters te verbinden, wier eigendom zij vroeger waren. Ik durf gerust verklaren, dat zelfs met eene verdubbeling der troepenmagt de hand niet aan deze bepalingen te houden is. Even als 80 jaren geleden zoudt gij genoodzaakt worden, deze negers aan hun lot over te laten. Vlei u niet hunne kinderen het staats-onderwijs dan deelachtig te kunnen maken; gij hebt dan geene magt op hem. Hoe schoon theoretisch uwe wetsvoorstellen ook mogen klinken, ik herhaal het u, gij kent het karakter van den neger niet. Het ware beter, dat gij uwe

eigene kinderen zonder eenige vaderlijke zorg aan hun lot overliet, — dat gij de termijn van meerderjarigheid van 23 jaren op den leeftijd van 12 jaren steldet, zoo gij dan toch met geweld emanciperen wilt.

Of wilt gij Suriname ten onder doen gaan? Het is waar, aan de schatkist moge deze kolonie niet voordeelig geweest zijn, telt gij de opbrengst van drie en een half millioen guldens produkten voor niets? Onze scheepvaart kwijnt, hooren wij dagelijks, maar een gemis van 35 à 40 gelegenheden per jaar om produkten te laden, zoude de scheepvaart toch voorzeker nog meer doen kwijnen. Men hoort dagelijks spreken door zekere onweervogels, dat wij den langsten tijd meester van de Oost-Indië zijn geweest; — welnu, Suriname kan een tweede Java voor ons worden. Op dit oogenblik zijn van dat heerlijke land slechts 10 vierkante mijlen in kultuur, en deze 10 vierkante mijlen leveren drie en een half millioen produkt op; wat zoude men mogen verwachten, wanneer door een gepast en verstandig beleid eens 2500 □ mijlen, wanneer de geheele oppervlakte eens in kultuur gebragt was?

Neen! het kan niet de bedoeling zijn, die schoone kolonie te vernietigen; en toch hierom zou ik nooit eene emancipatie durven afraden, zoo daarmede de slaven in hun wezenlijk welzijn gebaat waren, wanneer de kolonie slechts door het zweet van ongelukkige negers in stand konde gehouden worden; — hoe zoude dit toch een punt van overweging kunnen en mogen zijn? En toch van dit standpunt wordt de emancipatie beschouwd; men hoort berusten in eene emancipatie, zoodra het gouvernement eene som voor emigratie in haar wetsvoorstel uitgetrokken hadt, terwijl men innig overtuigd is, dat de geëmancipeerden in alle opzigten verloren zullen zijn. Nog eens, emancipeer niet te spoedig, wanneer die

40,000 wezens nog erger, dan in hunnen oorspronkelijk wilden toestand, omdat zij thans de ondeugden der vrije bevolking alleen aangenomen hebben, u een toonbeeld aanbieden van de grootste ellende, en gij u dan herinneren zult, wat gij vroeger hadt kunnen tot stand brengen door wijze, krachtige voorbereidingsmiddelen voor eene emancipatie, dan zal het grievend berouw uwen boezem moeten verteeren en gij zwaar, vreeselijk zwaar voor uwe dwaze philantropie moeten boeten. Ik weet wel, welk antwoord gij in den mond hebt, namenlijk dat er reeds telkens zoogenaamde voorbereidingen voor eene emancipatie plaats gevonden hebben, dat dit slechts gezegd wordt, om u in slaap te wiegen, om het knallen der zweep u niet te doen hooren. Maar deze aantijgingen zullen vervallen, wanneer ik verklaar met u te willen waken tegen alle mogelijke onmenschelijke behandeling. Wanneer de slaven slecht gevoed worden, laten wij hun beter voedsel geven; wanneer zij mishandeld worden, laten wij hen even als elken vrijen burger door de wet hiertegen verdedigen; laat ons met sterken arm alle die misbruiken, die er mogten zijn in regering en bijzondere huishouding, uitroeijen; met energie de leemten en gebreken, welke die kolonie ongelukkig maken, aanvullen; ons niet laten binden door de een of de andere partij, die naar onze innige overtuiging dezen wezenlijken vooruitgang tracht te stuiten; laat ons den neger onderwijzen, des noods van Staatswege, zonder eenige godsdienstige kleur, maar eenvoudig onderwijs; laat het geleidelijk zoo worden (om mij zoo eens uit drukken) dat eindelijk de naam slechts blijft bestaan, maar de daad ophoudt, zoodat er op het laatst ook bij het wegvallen van dien naam naauwelijks een overgang meer te bespeuren is. Dan zult gij, staatslieden! uwe roeping eerst begrepen hebben. Of emancipeert gij

slechts, omdat gij bij onmagte zijt eenige verbetering in de tegenwoordige positie te brengen, en behandelt gij deze emancipatie als eene proef, dan moet ik u herinneren, dat hier door zulk eene handelwijze kwestie is van den ondergang van 40.000 individuen, — van angst voor eene eventuele emancipatie, die bij u niet bekend is. Houdt dus op met uwe dwaze philantropie, die hemelsbreed verschilt van de ware menschlievendheid. Hier herhaal ik, wat ik bij den aanvang zeide; het is de pligt van elk individu, van elke staat, van elke magt, de vrijheid met alle mogelijke middelen der beschaving voor te bereiden en op te bouwen, doch niet ze vooruit te loopen. Al hetgeen toch met schokken moet tot stand gebragt worden, zal hoe ook soms schijnbare goede gevolgen aanbiedende, toch steeds eenen kanker in zich bevatten, welke ten laatste de goede gevolgen van den maatregel geheel en al vernietigt. Geleidelijkheid ligt in de geheele natuur, in de geheele schepping; door de verstoring van deze geleidelijkheid werpt de mensch zich op tegen de bedoelingen van zijnen Schepper; al wat door schokken voortgebragt is in de geschiedenis der volkeren, heeft nooit tot grondige verbetering kunnen leiden.

Nog moet ik hier de opmerking maken, dat men over het algemeen geen betere waarborgen kan vinden voor de betrekkelijk welvarenden toestand van een volk, dan hunne eigene rustigheid. In de geschiedenis der boschnegers hebben zij wel getoond hunne regten te durven verdedigen, en wanneer men hun in hunne regten eenigzins te kort doet, wederstreven zij terstond. Het zijn geene Javanen, die hunne aanklagt tegen den Regent, welke zij heden beëedigd hebben, morgen voor de overheid intrekken, omdat zij den Regent vreezen.

Zeker is het, dat aan hunne geestelijke ontwikkeling

veel ontbreekt; men moet krachtig de hand aan hunne beschaving leggen zonder opzien tegen bezwaren en moeijelijkheden; maar juist daarom ook mag men thans nog niet emanciperen, want hierdoor zoude men buiten de gelegenheid geraken vergoeding te geven voor hetgeen onze voorouders misdeden, toen zij met drieste hand door menschenroof inbreuk maakten op de heiligste regten van vrijheid. Door dien slaventoestand is de Afrikaan uit zijn verband gerukt, en tot nog toe heeft hij van zijnen omgang met den Europeaan niets genoten, maar integendeel slechts diens gebreken aangenomen. Zoo gij hem aan zijn vaderland kondet teruggeven, zoudt gij uwe theorie van vrijmaking nog eenigzins kunnen verdedigen, maar nu gij hem tegelijkertijd met dezen vooruit te ziene ellendigen toestand in ballingschap houdt, ontaardt uwe menschlievendheid in de grootste wreedheid.

Wijs niet op andere landen, want die kunnen mij geene overtuiging geven; terwijl men toch met de grootste schijnbare menschlievendheid den slavenhandel tegengewerkt, heeft de grootste schijnheiligheid middelen gevonden, om onder andere vormen, alsof het vrijwillig ware, dezen menschenroof voort te zetten.
